

N:o 136.

Af herr grefve **H. E. G. Hamilton**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t
angående ordnandet af rättsförhållandena mellan kom-
muner och enskilde vid genomförande af stadsplaner m. m.

I motion n:o 62 inom Andra Kammaren vid 1897 års riksdag tillät jag mig väcka förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag angående ordnandet af rättsförhållandena mellan kommuner och enskilde vid genomförande af stadsplaner m. m.; och anförde jag dervid till stöd för mitt förslag följande:

»I skrifvelse den 9 maj 1884 anhöll Riksdagen, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser för ordnande af de rättsförhållanden, som uppstå mellan kommunerna och enskilde i följd af fastställande af planer för eller vid utförande af beslut om reglering af gator, torg eller allmänna platser i stad, köping eller ort, för hvars bebyggande stadganden lika med de för stad gällande anses böra på grund af befolkningens täthet tillämpas.

Denna skrifvelse, som af Riksdagen beslöts utan meningsskiljaktighet, var ett uttryck för den på grund af flerårig erfarenhet vunna insigten derom, att förenämnda rättsförhållanden blifvit på ett mycket otillfredsställande sätt ordnade, enär expropriationsförordningens stadganden i ämnet äro alldeles otillräckliga och i flere hänseenden olämpliga, ett förhållande, som allt klarare framträdte i den mån kommunerna på allvar bemödat sig att genomföra de vidlyftiga stadsplaner, som byggnadsstadgan för rikets städer ålagt dem att uppgöra.

Åt befogenheten af Riksdagens framställning gaf Kongl. Maj:t sitt erkännande genom att den 3 oktober 1884 uppdraga åt en komité att utarbete de författningsförslag, hvilka af nämnda framställning kunde föranledas, och afgaf komitén den 24 augusti 1885 underdånigt betänkande i ämnet med förslag till lag angående stadsplan och tomtindelning jemte tillhörande författningar, i samband hvarmed komitén, till hvilken jemväl öfverlemnats en af styrelsen för Stockholms fastighetsegareförening gjord underdånig framställning angående lagstiftning rörande hvad i vissa fall borde iakttagas, då byggnad uppförts utöfver tomtgräns, framlade förslag till lag äfven rörande nämnda ämne.

Öfver komiténs förslag hördes öfverståhållareembetet, Konungens befallningshafvande och öfverintendentsembetet. Befogenheten af Riksdagens framställning bestyrktes dervid ytterligare, i det att endast en bland Konungens befallningshafvande i allo afstyrkte komiterades förslag, och två funno det olämpligt för mindre städer, under det att öfriga myndigheter, i flere fall med mycken styrka, såväl vitsordade behofvet af lagstiftning på det afsedda området som ock uttalade sin anslutning till de i komiterades förslag upptagna principer.

Sedan förslaget, med ledning af de detaljanmärkningar som af myndigheterna framstälts, blifvit af komiterade i vissa delar omarbetadt, öfverlemnades detsamma ock af Kongl. Maj:t för vidare grundlagsenlig behandling till högsta domstolen, som deröfver afgaf utlåtande, sådant detsamma finnes intaget i domstolens protokoll för den 20 april 1887. Jemväl högsta domstolens flertal lemnade förslagets hufvudgrunder utan anmärkning och framställde endast en del anmärkningar rörande vissa detaljbestämmelser. Blott två af de i granskningen deltagande sex justitieråden afstyrkte hela förslaget under förmenande, att dess hufvudgrunder icke vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande.

Hvad sålunda förekommit torde väl obestriddigen få anses häntyda derpå, att Riksdagens framställning ingalunda skett i oträngdt mål. Vid 1891 års riksdag framlades emellertid endast det på Stockholms fastighetsegareförenings initiativ tillkomna lagförslaget, hvarjemte i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet meddelades, att det på Riksdagens begäran utarbetade förslaget till stadspanelag kommit att förfalla.

Om anledningen till denna oväntade utgång af ett viktigt och omfattande lagstiftningsarbete lemnas upplysning i Andra Kammarens protokoll för den 6 maj 1891. Dåvarande chefen för justitiedepartementet,

hvilken förut såsom ledamot af högsta domstolen varit en bland de två justitieråd, hvilka afstyrkt komiterades förslag i dess helhet, framhöll nemligen under diskussionen om ofvannämnda proposition, att det af komitéen utarbetade förslaget till stadsplanlag visserligen vore fotadt på de grunder, för hvilka Riksdagen i skrifvelse år 1884 uttalat sig, men att han för sin del vid pröfning af dessa grunder funnit, att en lämplig lagstiftning i ämnet icke kunde på dem fotas, äfvensom att han icke kunde erkänna, att på det afsedda området billigare grunder funnes än de, som äro stadgade i gällande expropriationslag. Justitieministern underkände, med andra ord, fullständigt befogenheten af Riksdagens framställning.

Man kan sålunda med allt fog säga, att frågans utgång var beroende på en ren tillfällighet. Särskildt med hänsyn härtill har jag trott det icke vara osannolikt, att, derest Riksdagen förnyade sitt uttalande i ämnet, en annan utgång skulle kunna vinnas. Härför talar den ytterligare erfarenhet, som redan år 1891 vunnits om svårigheterna för kommunerna att med måttliga kostnader under nuvarande brist på duglig lagstiftning i ämnet genomföra sina storartade stadsplaner, samt om de fördelar, som dessa planer i många fall tillskynda egare af de af dem berörda tomter. Kongl. Maj:t och Riksdagen hafva sjelfva vid två särskilda tillfällen, åren 1885 och 1892, då vilkoren för marks upplåtande till gator öfver fot- och hästgardesregementenas gamla kaserntomter antogos, erkänt rättmätigheten af den i komitéförslaget intagna hufvudgrundsats, att tomtägaren bör bidra till en gatureglerings genomförande öfver hans mark, i den mån han har fördel af densamma. Det lysande resultatet af fotgardesregementenas kaserntomters försäljning, sedan de nya gatorna dragits öfver dem, lemna ett ojäfaktigt vittnesbörd derom, att icke någon orätt skett staten såsom tomtägare genom tillämpning af sagda grundsats. Till samma resultat kommer man helt säkert i den andra tomtaffären».

Min motion afstyrktes af lagutskottet och afslogs af Första Kammaren men blef deremot med ganska stor pluralitet bifallen af Andra Kammaren. Redan i följd häraf torde det icke kunna anses omotiveradt att åter bringa frågan på tal. Men härtill kommer ytterligare, att, så vidt jag kunnat finna, lagutskottets och Första Kammarens ställning till frågan år 1897 väsentligen påverkats af den uppfattningen, att jag skulle hafva uttalat mig för antagandet såsom lag af komiterades förslag oförändradt. Detta har dock ingalunda varit min afsigt. Åtskilliga, mycket viktiga anmärkningar mot detta förslags detaljer hafva framstälts under

frågans behandling hos myndigheterna och högsta domstolen. Det lär väl icke finnas något tvifvel derom, att Kongl. Maj:t skall vid dessa anmärkningar fästa det afseende de förtjena, hvarförutom lagutskottet och Riksdagen ju få tillfälle att ytterligare nagelfara lagförslaget, då det slutligen för Riksdagen framlägges. Jag har därför ansett mig böra uttryckligen betona, att jag blott afser ett vidhållande af 1884 års skrifvelse, hvars principer Riksdagen vid senare tillfällen både direkt och indirekt sökt häfda.

Jag hemställer på grund häraf,

att Riksdagen må anhålla, att Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen i skrifvelsen den 9 maj 1884 begärt, täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser för ordnande af de rättsförhållanden, som uppstå mellan kommunerna och de enskilde i följd af fastställande af planer för eller vid utförande af beslut om reglering af gator, torg eller allmänna platser i stad, köping eller ort, för hvars bebyggande stadganden lika med de för stad gällande anses böra på grund af befolkningens täthet tillämpas.

Stockholm den 28 januari 1899.

Hugo E. G. Hamilton.

I motionen instämma:

Gustaf Svanberg.

Rob. Darin.